
Doniosła inicjatywa Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 35/4, 651-653

1990

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

**Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.**

INSTYTUT HISTORII NAUKI, OŚWIATY I TECHNIKI PAN

ZEBRANIE NAUKOWE ZAKŁADU HISTORII ORGANIZACJI NAUKI

W dniu 29 marca 1990 r. odbyło się posiedzenie Zakładu Historii Organizacji Nauki IHNOiT PAN, na którym dr Jan Piskurewicz wygłosił referat pt. *Powojenne dzieje Kasy im. Mianowskiego (1944-1950)*. Referat ten był rozwinięciem fragmentu większego opracowania, poświęconego Stanisławowi Michalskiemu (1865-1949), działaczowi oświatowemu i naukowemu, animatorowi Kasy im. Mianowskiego. Po omówieniu działalności w okresie okupacji, referent skoncentrował się na próbach przystosowania się instytucji do warunków nowej rzeczywistości społeczno-politycznej w Polsce powojennej. Kasa im. Mianowskiego na skutek nacisku władz została włączona do Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, a następnie wraz z Towarzystwem weszła w skład Polskiej Akademii Nauk. W zakończeniu referatu prelegent zacytował obszernie fragmenty memoriału ostatniego prezesa Kasy im. Mianowskiego prof. Stanisława Małkowskiego, skierowanego w 1956 r. do władz Akademii, w którym Małkowski wysunął postulat reaktywowania Kasy. W dyskusji wywołanej referatem wzięli udział prof. Bohdan Jaczewski, doc. Janina Żurawicka, dr Halina Horodyska, doc. Piotr Hübner, doc. Stefan Zamecki, dr Andrzej Biernacki oraz dr Eugeniusz Tomaszewski.

Wojciech Henel
(Warszawa)

Z K R A J U

DONIOSŁA INICJATYWA POLSKIEGO TOWARZYSTWA BIBLIOLOGICZNEGO

Polskie Towarzystwo Bibliologiczne za najpilniejsze swe zadanie uznało włączenie do obiegu informacyjnego zbiorów przemieszczonych i przejętych. Chodzi o zabezpieczenie zbiorów obcej proweniencji znajdujących się obecnie na terenie Polski, udostępnienie informacji o nich oraz zapewnienie pełnego do nich dostępu. Chodzi również o podobne działanie wobec polskich zbiorów rozproszonych i przemieszczonych w kraju i poza jego granicami.

Podstawowym źródłem informacji o wymienionych zbiorach, a także i o innych mogłoby być opracowanie umownie nazwane „nowym Chwalewikiem”. Poprzednie opracowanie: Edward Chwalewik: *Zbiory polskie. Archiwa, biblioteki, ga-*

binety, muzea i inne zbiory pamiątek w ojczyźnie i na obczyźnie... T. 1, 2, wyd. II, Warszawa 1926-1927, jest całkowicie zdezaktualizowane.

PTB jako towarzystwo naukowe nie ma bazy materialnej i możliwości wykonawczych do rozpoczęcia prac nad „nowym Chwalewikiem”. Warunki takie spełniałaby specjalna pracownia usytuowana przy Bibliotece Narodowej gromadząca, opracowująca, przechowująca i udostępniająca dokumentację. Powstanie i utrzymanie takiej pracowni wymaga wsparcia nie tylko ze strony Biblioteki Narodowej ale również ze strony Ministerstwa Kultury i Sztuki, Ministerstwa Edukacji Narodowej, Polskiej Akademii Nauk i Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Powodzenie programu zależy również od akceptacji i współdziałania środowisk naukowych.

Poniżej zamieszczamy stanowisko PTB przyjęte dn. 31 maja 1990 r.

Red.

Stanowisko Forum Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego w sprawie swobodnego dostępu do informacji i zbiorów przemieszczonych oraz przejętych.

W toku burzliwych dziejów Polski, zwłaszcza w dwóch ostatnich stuleciach uległo dewastacji, rozproszeniu, przemieszczeniu i przejęciu przez nowych właścicieli bardzo wiele ważnych dla kultury kolekcji piśmienniczych.

Nie ma aktualnej obecnie — po wojennych zawieruchach — mapy rozmieszczenia ani polskich zbiorów w kraju i na obczyźnie ani obcych, które znalazły się na naszej ziemi. Nie ma ewidencji ich stanu zachowania. Piętrzące się ciągle naturalne i sztuczne bariery informacyjne znacznie utrudniają, a często wręcz uniemożliwiają dostęp do ocalałych zasobów książkowych, dotkliwie ograniczając przez to możliwości poznawcze. Jest to problem istotny dla całej naszej kultury i nauki.

Dlatego w rysującej się obecnie perspektywie normalizacji stosunków wewnętrznych i międzynarodowych, również w dziedzinie ochrony i wymiany dóbr kultury, Forum PTB wyraża następujące stanowisko w sprawie zbiorów przemieszczonych i przejętych, polskich oraz obcych znajdujących się zarówno na terenie Polski, jak poza jej granicami:

1. Podstawowym kryterium decyzji dotyczących losów zbiorów winno być ich dobro: bezpieczeństwo, właściwa konserwacja, opracowanie i wykorzystanie w obiegu kulturalnym.

2. Zawodowym i moralnym obowiązkiem dysponentów zbiorów jest ich fizyczna ochrona oraz zapewnienie pełnego przepływu informacji oraz swobodnego — zgodnego z regułami bibliotekarskimi, bez sztucznych utrudnień — dostępu do całych kolekcji i poszczególnych egzemplarzy dla ogółu zainteresowanych, a zwłaszcza dla dawnych właścicieli.

3. Dla zapewnienia aktualnej, rzetelnej informacji o księgozbiorach przemieszczonych należy wypracować formy współpracy międzybibliotecznej — wewnątrz-krajowej i międzynarodowej — opartej na fachowości i lojalności. Szczególnie ważne wydaje się publikowanie informatorów centralnych i lokalnych o znacniejszych kolekcjach, poradnictwo w zakresie opracowania zbiorów etnicznie obcych, wymiana pracowników — stypendystów, stażystów i wymiana informacji w formie katalogów, kartotek, kwerend.

4. Przedmiotem starań Towarzystwa jest problem swobodnego dostępu do informacji i zbiorów przemieszczonych. Natomiast ewentualne dochodzenia praw własności są odrębnymi kwestiami pozostającymi w gestii odnośnych władz.

Forum PTB wyraża nadzieję, że przyjęcie i respektowanie wymienionych zasad przez środowiska pracowników książki w Polsce i w innych zainteresowanych krajach przyczyni się do wzajemnego zrozumienia i zaufania, do usprawnienia wy-

miany informacji i rzeczywistego włączenia znacznej, często zagrożonej zniszczeniem bądź zapomnieniem, części dziedzictwa historycznego do żywego obiegu kultury światowej.

Forum PTB apeluje o akceptację, współdziałanie i propagowanie zasad racjonalnej ochrony i informacji o kolekcjach historycznych do wszystkich opiekunów oraz miłośników książki w Polsce i zagranicą.

IV SZKOŁA HISTORII CHEMII

W dniach 28-31 maja 1990 r. w Karpaczu odbyła się IV Szkoła Historii Chemii, zorganizowana przez Polskie Towarzystwo Chemiczne — Sekcję Historii Chemii, Wydział Chemii Uniwersytetu Warszawskiego, Instytut Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Komitet Historii Nauki i Techniki PAN. W Komitecie Organizacyjnym Szkoły, któremu przewodniczył prof. dr hab. Roman Mierzecki, twórca i animator również poprzednich Szkół (przewodniczący Sekcji Historii Chemii — PTCh), uczestniczyli: prof. dr hab. Ignacy Zenon Siemion, doc. dr hab. Krystyna Kabzińska i dr Jan Morawiec.

IV Szkoła Historii Chemii poświęcona była głównie polskim naukowym szkołom chemicznym; goście zagraniczni przedstawili też kilka wybitnych niepodległych szkół naukowych.

W pierwszym dniu obrad, w sesji przedpołudniowej, otwarcia Szkoły dokonał prof. Roman Mierzecki, który wprowadzając w tematykę IV Szkoły przypomniał problemy, które stanowiły przedmiot rozważań poprzednich spotkań. Wykład wprowadzający — *Pojęcie szkoły naukowej*, wygłosił gość Szkoły z Uniwersytetu w Marsylii, prof. Józef Hurwic. Zdefiniował on zjawisko określane jako „szkoła naukowa”, jako koncentrujące się wokół uczonego inspirującego tematykę badawczą, środowisko naukowców związane z określonymi badaniami naukowymi, czasem również metodami badawczymi. Prof. Hurwic jako modelowy przykład szkoły naukowej przedstawił dzieje badań związanych z fizyką jądrową i osobą Ernesta Rutherforda. W interesującym rysie historycznym prelegent omówił kolejne etapy powstawania szkoły naukowej wokół problematyki badań cząstki alfa (objektu badawczego, a następnie narzędzia badań). Szkoła Rutherforda stworzyła podstawy współczesnej fizyki atomowej, a w niej kilku nowych szkół naukowych (np. Fermiego czy Kurczatowa). Prof. Hurwic przypomniał też postaci polskich fizyków, którzy współpracowali z Rutherfordem.

Następnie, po dyskusji wokół zakresu pojęcia „szkoły naukowej” i znaczenia mniejszych centrów badawczych (w skali, jaka możliwa jest w Polsce, i jaka charakteryzuje polskie szkoły naukowe), głos zabrał prof. Rajmund Sołowiec (Poli-technika Łódzka), który w referacie *Chemia nieorganiczna w polskich uczelniach akademickich 1919-1939* przedstawił dzieje tworzenia się po odzyskaniu niepodległości przez Polskę ośrodków badawczych i dydaktycznych oraz kontynuacji i rozwoju ośrodków istniejących wcześniej (Uniwersytet Jagielloński, wyższe szkoły lwowskie), omawiając biografie naukowe wybitnych nieorganików, profesorów: Kazimierza Jabłczyńskiego, Jana Zawidzkiego, Tadeusza Miłobędzkiego, Walentego Dominika (Warszawa), Tadeusza Estreichera i Stanisława Tołłoczki (Kraków), Stefana Niemętowskiego i Wiktora Jakóba (Lwów), Edwarda Bekiera (Wilno) i Alfonsa Krausego (Poznań).

Z kolei doc. Michalina Dąbkowska z UMCS w Lublinie przedstawiła dzieło naukowe prof. Włodzimierza Hubickiego, twórcy i wieloletniego kierownika Katedry Chemii Nieorganicznej (od 1947 r.) w tym, powstałym po II wojnie świa-